

Таблиця 1.

Рівні розвитку сприймання музики (%)

Жанр пісні	Група відповідей											
	Високий			Середній			Низький			Дуже низький		
	2 кл. ТПР	2 кл. ЗПР	4 кл. ЗПР	2 кл. ТПР	2 кл. ЗПР	4 кл. ЗПР	2 кл. ТПР	2 кл. ЗПР	4 кл. ЗПР	2 кл. ТПР	2 кл. ЗПР	4 кл. ЗПР
Колискова	44,5	13,2	21,5	31,9	29	33,8	20,8	35,4	28,7	2,3	22,2	16,6
Жартівливо-танцювальна	46,8	15,4	23	33,9	31,3	37,4	16,7	33,6	28,7	2	19,5	12,3
Веснянка	47,5	15,7	24,1	34,4	31	33,5	16,2	33,6	29,4	2	19,5	13,3
Колядка-щедрівка	49,3	16,2	24,5	31,9	30,7	32,8	16,6	34,1	31,3	1,6	18,8	13,6
Лірична	43,3	13,9	21	32,3	29,2	32	21,6	34,2	29,5	2,3	22,5	17,3

В результаті аналізу отриманих даних виявлено деякі особливості музичного виховання в школах інтенсивно-педагогічної корекції, які обумовлені як психофізіологічними особливостями дітей із ЗПР, так і традиційним підходом до навчально-виховного процесу в школі. Виявлено позитивну вікову динаміку в процесі сприймання народної пісні, але її прояв невиразний, що пов'язано, на наш погляд, з недостатнім психолого-педагогічним керуванням музичною діяльністю учнів. Таким чином, створення на уроках музики і в позаурочній музичній діяльності спеціальних корекційно-педагогічних умов, спрямованих на формування інтелектуальної діяльності та емоційної сфери учнів, дозволить значно підвищити рівень сприймання музики і сприятиме розвитку особистості молодшого школяра.

Література:

1. Белобородова В. К. О некоторых особенностях музыкального восприятия младших школьников / В. К. Белобородова // Музыкальное восприятие школьников. – М.: Педагогика, 1975. – С. 36-89.
2. Дмитриева И. В. Коррекция художественного восприятия умственно отсталых подростков средствами изобразительного искусства: дисс. канд. пед. наук: 13.00.03 / Ирина Владимировна Дмитриева. – К., 2002. – 204 с.
3. Коломійцева О. В. Психологічні особливості емоційного сприймання музики розумово відсталими дітьми: дис. канд. наук: 19.00.08 / Олеся Володимирівна Коломійцева. – К., 2009. – 255 с.

УДК: 376–056.26:617.751:376.015.3:159.923.2]–053.4

Рецензент

Кобильченко В.В.,

доктор психологічних наук,

провідний науковий співробітник

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Коломійченко Н. А.

В статті аналізуються теоретичні засади педагогічної підтримки особистісного розвитку дошкільників з порушеннями зору. Розглядаються особливості формування особистості дітей з порушеннями зору. Розкриваються основні протиріччя в сфері розвитку особистості дошкільників з порушеннями зору.

Ключові слова: педагогічна підтримка, особистісний розвиток, дошкільники з порушеннями зору

Теоретические принципы педагогической поддержки личностного развития старших дошкольников с нарушениями зрения

В статье анализируются теоретические принципы педагогической поддержки личностного развития старших дошкольников с нарушениями зрения. Рассматриваются особенности формирования личности детей с нарушениями зрения. Раскрываются основные противоречия в сфере развития личности дошкольников с нарушениями зрения.

Ключевые слова: педагогическая поддержка, личностное развитие, дошкольники с нарушениями зрения.

Theoretical principles of pedagogical support for developing older preschool-children with visual impairments

Theoretical bases of pedagogical support of preschool children's with visual impairments personal development are analyzed. Peculiarities of children's with visual impairments personality formation are considered. Main contradictions in the children's with visual impairments personal development are revealed.

Key words: pedagogical support, features of formation of personality, children with visual.

Розглядаючи питання формування особистості в умовах зорової депривації, слід зазначити, що повна відсутність зору чи глибокі порушення його провідних функцій вносять суттєві зміни в життя дошкільника, ускладнюючи його взаємодію з навколишнім світом. Причинами такого стану є специфічні особливості спілкування дитини в період раннього онтогенезу, обмеженість можливостей пізнавальної діяльності та активного наслідування, звуження можливостей моторної сфери і, часом, умови середовища.

Педагогічна робота з дошкільниками, які мають порушення зору, повинна бути спрямована на підтримку, збереження та розвиток особистості дошкільника, має базуватися, з одного боку, на визнанні компенсаторних можливостей дитячого віку, розумінні тимчасового, скороминущого характеру багатьох розладів, з другого – на створенні умов, які запобігають дії шкідливих чинників, сприяють зміцненню захисно-приспосувальних механізмів дитини, соціально-педагогічній реабілітації та психолого-педагогічній корекції поведінки дітей з порушеннями зору.

Забезпечення особистісного розвитку дітей з порушеннями зору можливе лише за умови поєднання оптимальної системи педагогічних впливів, профілактики і корекції у поєднанні з гуманізацією навчально-виховного процесу, створення належних умов розвитку, предметно-ігрового, природного і соціального середовищ, що сприятиме «входженню» дитини у соціум, її адаптації до мінливих умов життя.

Проте практика свідчить, що життєдіяльність дитини в дошкільному навчальному закладі визначається високим темпом, жорсткою регламентацією, великою кількістю стресорів, орієнтацією на змагальність як обов'язковий складник сучасного життя, повсякчасними оцінками її досягнень. Це зумовлює надмірну мобілізацію ресурсів, високу емоційну напругу, пов'язану з прагненням вихованця відповідати вимогам дорослих. Так виникає ризик не лише соматичних, а й психічних порушень, проявів депресії, різних фобій, відчуття власної неповноцінності.

Крім того, переважна більшість дошкільнят з порушенням зором зазнає дефіциту руху, характеризується низькою витривалістю. У надзвичайно відповідальний період для становлення організму, психіки, особистості життя дітей проходить в ускладнених умовах.

Парадигма науково-гуманістичної системи дошкільної освіти, яка забезпечує усвідомлене засвоєння дітьми соціальних знань та суспільних цінностей на основі вільного міжособистісного діалогу передбачає застосування розвиткових педагогічних технологій.

Однією з таких технологій є педагогічна підтримка, яка у зарубіжних і вітчизняних дослідженнях розглядається як невід'ємна складова процесів гуманізації та індивідуалізації освіти, як процес педагогічної взаємодії, як діяльність суб'єктів освітнього процесу, що спрямована на надання підтримки дитині в її розвитку.

Психологічний аспект педагогічної підтримки визначається співучастю в життєвому самовизначенні, у підготовці до здійснення вибору в кризових ситуаціях, у саморозкритті й

усуненні суб'єктивних перешкод розвитку, у зміцненні психологічного здоров'я, а також у наданні допомоги в конкретній психотравмуючій ситуації.

Сутність педагогічної підтримки полягає в перетвореннях, що стосуються особистості, та визначається рівнем усвідомлення особистістю власних проблем і мірою допомоги, котра може бути надана дорослим в особистісному становленні вихованця. Тому педагогічна підтримка обмежена адекватним розумінням ситуації, що створилася, рівнем розвитку суб'єктності вихованця, його морально-вольовими якостями.

Процес педагогічної підтримки включає не тільки систему зовнішніх стимулів (вимог, очікувань тощо), але, насамперед, систему внутрішніх спонукань – прагнення, переконання, інтереси, установки самої особистості. Ефективність педагогічної підтримки обумовлюється впливом особистості педагога на особистість вихованця, що визначається ціннісним ставленням до світу «Дитинства» й визнанням в якості пріоритету активності вихованця. Парадигмальними і методологічними підставами моделі педагогічної підтримки є ідеї особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктного характеру педагогічної взаємодії.

Суб'єктність, як необхідна умова саморозвитку особистості й надання їй педагогічної підтримки передбачає розвиток суб'єктних якостей особистості: здатності до самостійної діяльності, усвідомлення власної значущості для інших людей, відповідальності за результати діяльності, здатності, до морального вибору в конкретних ситуаціях, прагнення визначитися, обґрунтувати вибір усередині свого «Я»; спрямованість на реалізацію власного «Я».

Формування особистості дітей дошкільного віку з порушеннями зору найбільш ефективно за наявності цілісної педагогічної технології, побудованої відповідно до основних підходів загальнонаукового рівня методології.

Гуманістичний підхід передбачає орієнтацію на суб'єктивні потреби і інтереси дитини, визнання її прав і свобод, самоцінності дитинства як основи особистісного розвитку.

Синергетичний підхід дозволяє розглядати кожен суб'єкт педагогічного процесу (діти, вихователі, батьки) як підсистеми, що саморозвиваються, здійснюють перехід від розвитку до саморозвитку. У аспекті соціального розвитку дітей цей підхід передбачає, наприклад, поступову зміну загальних орієнтацій педагога в становленні основних видів діяльності (від сприйняття – до відтворення за зразком – до самостійного відтворення – до творчості).

Полісуб'єктний підхід передбачає необхідність врахування впливу всіх чинників особистісного розвитку (сім'я, однолітки, дошкільний заклад).

Системно-структурний підхід передбачає організацію роботи по особистісному розвитку дошкільників відповідно до цілісної педагогічної системи взаємопов'язаних і взаємообумовлених цілей, завдань, змісту, засобів, методів, форм організації, умов і результатів взаємодії педагогів з дітьми.

Комплексний підхід передбачає взаємозв'язок усіх структурних компонентів педагогічної системи стосовно усіх ланок і учасників педагогічного процесу.

Діяльнісний підхід дозволяє визначити домінуючі взаємовідносини дитини з навколишнім світом, актуалізувати реалізацію потреб в усвідомленні себе суб'єктом діяльності.

Середовищний підхід дозволяє вирішити завдання організації освітнього простору як засобу особистісного розвитку.

Крім того, повноцінний особистісний розвиток дошкільника забезпечується при дотриманні таких принципів організації педагогічної підтримки:

- гуманізму та педагогічного оптимізму (ставлення до дитини як до цінності, визнання її права на вільний розвиток та реалізацію своїх природних здібностей, вироблення оптимістичної гіпотези розвитку, вираз довіри до її можливостей, існування резервних сил, опора на її позитивні якості й здобутки);

- активності (розвиток у дошкільному віці самостійності, творчого ставлення до життя і різних видів діяльності, формування у дитини критичності, самокритичності, здатності робити власний вибір, приймати свої рішення й відповідати за їхні наслідки, надавати

переваги комусь – чомусь, чинити опір негативним впливам, розширювати ступені своєї свободи, саморозвиватися);

– єдності розвитку, виховання і навчання (збалансованість у педагогічній роботі розвиваючих, виховних та навчальних завдань, їх спрямованість на формування у дитини світогляду, системи ціннісних ставлень до людей, самої себе);

– демократизації навчально-виховного процесу (посилення уваги педагога до використання різноманітних форм співробітництва всіх учасників освітнього процесу, встановлення між ними довірливих стосунків, поваги до суверенітету, запитів, інтересів, потреб кожного);

– об'єктивності й науковості (розвиток дошкільника здійснюється за об'єктивними законами, пояснюється науковими поняттями, не порівнюється з особливостями розвитку дорослої людини, спирається на знання вікової специфіки);

– системності (процес особистісного розвитку зумовлюється збалансованим поєднанням його взаємопов'язаних складників. Фрагментарність, однобокість, переоцінка значення однієї сторони за рахунок нехтування іншими, розвиток «по частинах» гальмує процес становлення дошкільника як особистості);

– індивідуального та особистісного підходів (спільні, типові для всіх дітей певного віку закони особистісного розвитку виявляються в індивідуальній історії розвитку кожної конкретної дитини своєрідно, неповторно, втілюються в системі її цінностей, світогляди, життєвій позиції, волі, почуттях);

– природності (передбачає створення педагогом сприятливих умов для природного й поступового розвитку особистості дитини, орієнтацію на здоровий глузд, диференціацію того, що корисне, сприятливе, розвиваюче, а що – шкідливе, руйнівне, гальмівне, суперечить її природі; врахування в навчально-виховному процесі багатогранної природи дошкільника, його вікових та індивідуальних особливостей);

– наступності й неперервності (використання попереднього досвіду дитини на всіх етапах розвитку, його збалансованість з наступним, поступове ускладнення та урізноманітнення змісту і напрямів навчально-виховного процесу; рівноцінну представленість у всіх сферах життєдіяльності дитини).

Однак, аналізуючи ситуацію в сфері розвитку особистості дошкільників з порушенням зором, ми виявили основні протиріччя:

– між новими теоретичними підходами й недостатньою практичною готовністю педагогічного колективу працювати в парадигмі особистісно-орієнтованої освіти;

– між потребами в педагогічній підтримці, з боку дитини з порушенням зором і нездатністю й неготовністю її надання з боку педагогів-практиків;

– між потребою дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу в підвищенні ефективності педагогічної діяльності й відсутністю адекватних науково-обґрунтованих і практично-орієнтованих моделей педагогічної підтримки.

Література:

1. Кобыльченко В.В. Теоретические и прикладные аспекты педагогической поддержки в тифлопедагогике // Специальная педагогика и специальная психология. Сборник научных статей участников V международного теоретико-методологического семинара 08-09 апреля 2013 года. ИСОиКР ГБОУ ВПО МГПУ. В 2-х томах. Том 1. Специальная педагогика и специальная психология: современные проблемы теории, истории, методологии. – М.: ЛОГОМАГ, 2013. – С. 139-144.
2. Литвак А.Г. Психология слепых и слабовидящих. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 1998. – 280 с.
3. Непомнящая Н. И. Становление личности ребенка 6 – 7 лет / Науч.-исслед. ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук СССР. – М.: Педагогика, 1992. – 160 с.
4. Синьова Е.П. Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору: моногр. / Е.П Синьова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 442 с.

5. Фельдштейн Д.И. Психологическое развитие личности в онтогенезе / Фельдштейн Д.И. – М., 1989. – 208 с.

УДК: 376-056.262-053.5:159.937.52

Рецензент

Гудим І.М.

кандидат педагогічних наук

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Кондратенко С.В.

В статті висвітлюються результати теоретичного вивчення проблеми розвитку та формування просторових уявлень у дітей молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору, результати аналізу науково-методичних джерел з питань молодшої шкільної освіти дітей з глибокими порушеннями зору та вивчення практичного досвіду організації навчально-виховного та корекційного процесу в спеціальних закладах для дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: спеціальний заклад для дітей молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору, лікування, навчання, корекція, тифлопедагог.

Теоретический анализ проблемы формирования пространственного ориентирования у младших школьников с глубокими нарушениями зрения

В статье изложены результаты теоретического изучения проблемы развития и формирования пространственных представлений у детей младшего школьного возраста с глубокими нарушениями зрения, результаты анализа научно-методической литературы по вопросам младшего школьного образования детей с глубокими нарушениями зрения и изучение практического опыта организации учебно-воспитательного и коррекционного процесса в специальных учреждениях для детей младшего школьного возраста.

Ключевые слова: специальное учреждение для детей младшего школьного возраста с глубокими нарушениями зрения, лечение, обучение, коррекция, тифлопедагог.

Theoretical analysis of formation orientation in space of schoolchild with deep visual impairment

In the article the presents results of a theoretical study of the problem of development and formation of spatial representations at primary school children with profound visual impairment, the results of analysis of scientific-methodical literature on primary school education of children with visual impairment and profound study of practical experience in organizing educational and correctional process special institutions for children of primary school age.

Keywords: special institution for primary school children with profound visual impairment, treatment, teaching, correction, „tifloteacher”.

Проблема орієнтування в просторі й формування правильних просторових уявлень і понять є однією з актуальних в області психології, педагогіки й методики, оскільки орієнтування в простор лежить в основі пізнавальної діяльності людини.

Теоретичний аналіз загальної і спеціальної психолого-педагогічної літератури з означеної проблеми дав змогу з'ясувати, що орієнтування в просторі являє собою складну пізнавальну діяльність, у якій беруть участь такі психічні функції, як сприйняття, мислення, пам'ять. Просторове орієнтування здійснюється на основі безпосереднього сприйняття простору й словесного позначення просторових категорій (місця розташування, віддаленості, просторових відносин між предметами).

Орієнтування в просторі – одна з актуальних і складних проблем, що входять у сферу соціальної адаптації дітей з порушенням зору. Порушення зору, що виникає в ранньому віці, негативно впливає на процес формування просторової орієнтації у дітей. У дітей з порушеннями зору дуже утруднене сприйняття навколишнього світу, що має велике значення